

ОСТАННІ НОВИНИ

- 18:44 Була без свідомості: популярна співачка опинилася у лікарні
- 18:29 Мільярди зникли — СС вимагає справедливості: чиновник Орбана може претендувати до відповідальності
- 18:09 Павло-1 споткнувся? Тиждень і довше: простий трюк, про який мало хто знає
- 16:08 Шанувальники не віталися: скудного Іво Бобула як зараз виглядає: адже ГС
- 16:24 «Ти або брехлива, або дурна»: Тривалий шлюб історію у прямому ефірі
- 16:09 Радіопрогноз і радіопрогноз: що додати в лимонад, чим лимон
- 13:45 Найзакладшій дні тижня з 8 по 14 червня для кожного знаку зодіаку
- 13:33 Війна відновилася: Ізраїль

«Щоб бачили ціну своїй байдужості»: німецьких військовополонених і нацистів змусили дістатися до ям тіла закатованих в'язнів концтабору й поховати

Лариса КРУПІНА, «ФАКТИ»

Наприкінці Другої світової війни гітлерівські Німеччини катастрофічно бракувало пального для танків і літаків, і нацисти гартючо шукали вихід. У Шведських Альпах геологи знайшли достатні запаси сланцю Posidonia, придатного для переробки на синтетичне пальне. Терміново почали розробку сланцевої нафти. Так виник проєкт «Операция «Густеля» (Unternehmen Wüste).

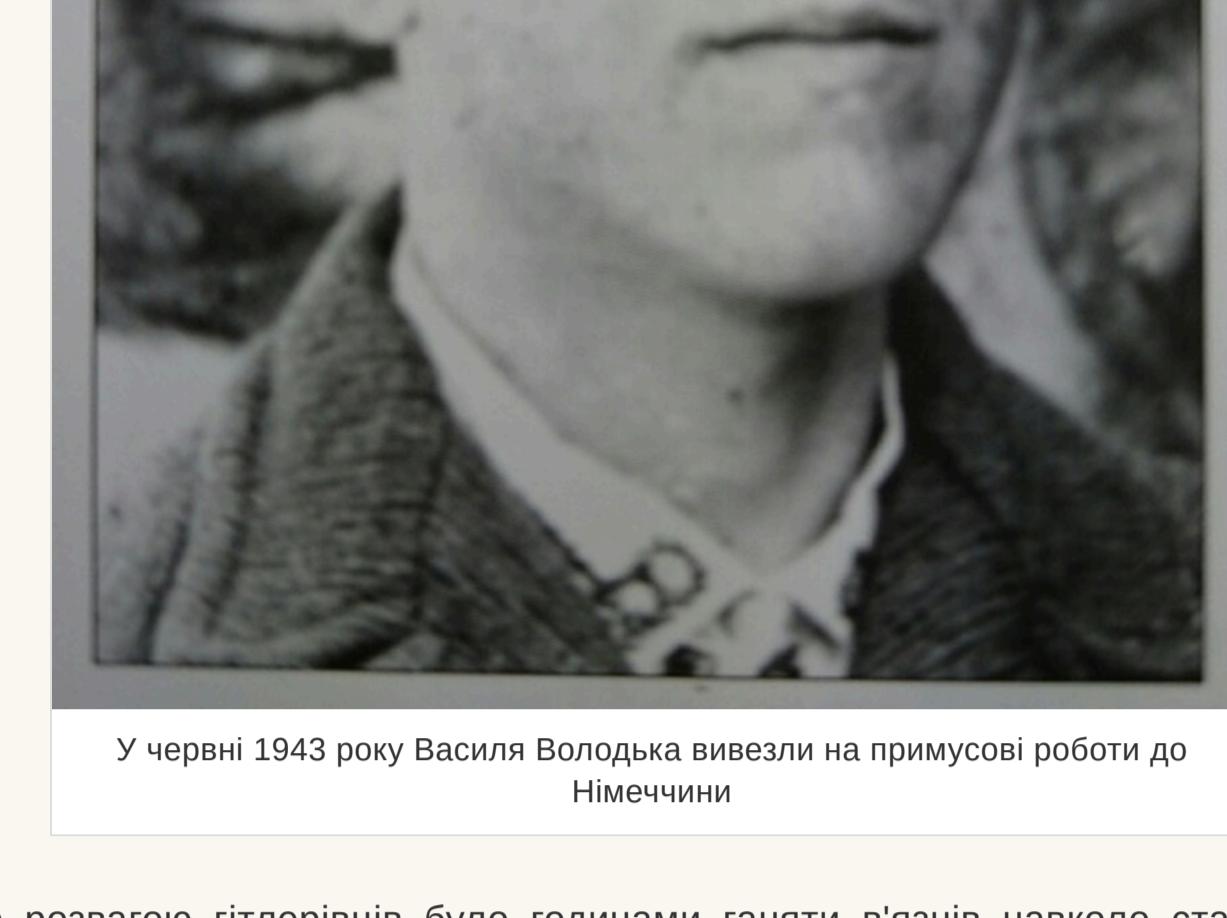
Це було кодовою назвою промислового комплексу з десяти заводів, які стали зводити з вересня 1944 року в німецькій землі Баден-Вюртемберг, узагоді запізничної лінії Тюбінген — Балінген — Ротвайль, Воскресні заводи охорони нацистської партії (СС) і особисто Герман Геріни брали участь у проєкті. На будівництво дали два-чотири місяці. Крім хіміків, техніків, інженерів і будівельників, на кожному будмайданчику не вистачало ще близько 500 робітників. Вихід знайшовся швидко: на околицях тихих патріархальних містечок з тисячолітньою історією, унікальною природою та архітектурою, які надихали художників і поетів, стали швидко організовувати новими концтабори. А що? Одні іншому не завважак.

«В Гестапівській торрії Neue Bremm жертву вибрали довільно й топили у ставку»

До одного з таких таборів масштабного паливного проєкту «Операция «Густеля» і потрапив Василь Володюк з села Широка Долина Полтавської області. В Червоно армію дрібненького (160 см зросту) Василя не взяли, а евакуювати не встигли. І 17-річний хлопчеськ разом з іншими комсомольцями став підлітково розпеленати антифашистські листівки та плакати на території окупованої і з'явився 1941 року Полтавщині. Його затримали та відправили на примусові роботи до Німеччини, на вугільні шахти в Сварбрюккен.

У травні 1944 року Вася угіт з робочого табору. Його схопили й кинули в одну з найпокрутіших в'язниць Neue Bremm, в тій самій землі Савранд. Це була «розширена поліцейська торрія» для чоловіків і жінок, де «відбували покарання» борці з нацизмом, французькі таборці, майдяни Радянського Союзу та Польщі, яких пригнали на примусові роботи, військовополонених різних країн.

— Мене помистили в «стоячий бункер» розміром 50 см x 60 см і висотою два метри, — згадував Василь Володюк. — Ні їжі, ні води, ні повітря, ні туалету. Випорюквалася під себе. Багато хто божеволів. І навіть якщо ти не помираєш у «стоячому бункері», далі в тебе був шанс зробити це біля табірною ставка-резервуара для засиня пожежі.

У червні 1943 року Василя Володюка вивезли на примусові роботи до Німеччини

Улюбленою розвагою гітлерівців було годинами ганяти в'язнів навколо ставка, навісивши на них мішки з цеглою, змушуючи стрибати «по-жабчому». Тих, хто падав, били шлангами або кийками та втопували чобітьми в багно, ламаючи хребці. Хтось з ув'язнених мав померти. Якщо всі залицьалися жити, жертву брали довільно й топили у ставку. Якщо нещасний в останній відчайдушній спробі випіржав з води, його били дерев'яною жердинкою по голові.

Читайте також: У росії виявили табір, де полонених українців «перевиховують» тортурами

2004 року у своїй доповіді керівник Державного центру політичної просвіти землі Саар доктор Бурхад Йеллонек писав:

«78-річний українець Василь Володюк, колишній бранець, котий пережив ці трагічні події, за словами репортера, який випадково його зустрів на території табору (жертв нацизму запрошували до Німеччини на меморіальні заходи. — Авт.), не міг пригадати ні ідентичності ні іншого боці вугілля, ні існування жіночого табору, але коли він дійшов до Löschtisch (ставка для засиня водою), то прясів навпочинки, скрестив руки за головою та зробив кілька стрибків уперед. За який митт він задава прізвисьце свого мучителя...»

«Коли в концтаборі когось страчували, усіх нас виганяли з бараків дивитися на агонію повішених»

Гестапівська в'язниця Neue Bremm, де українців багато років по тому вразив своєю розповіддю німецького репортера, була другим місцем його ув'язнення після робочого табору в Савранді. Трем став штрафний табір Нацвайлер-Штрутгоф, за 50 кілометрів від Страсбурга. Це був єдиний табір Франції нацистський концентраційний табір, найзахідніший з таборів Третього рейху.

— У Нацвайлері стояли дві шибенці. Коли когось страчували, всіх нас виганяли з бараків і ми мали дивитися на агонію повішених, і засвоювати урок, що з нами теж так буде, якщо щось зробимо не те, — згадував колишній в'язень.

Щоб будівництво паливних заводів для проєкту «Операция «Густеля» і робота на них йшла швидше, у Німеччині, на землі Баден-Вюртемберг, побудували філії Нацвайлера: Шомберг, Шорціген, Даутмерген, Ценфенхан та інші, загально сім таборів.

— Яюсь ми бетонували майданчики, щоб встановлювати обладнання для виробництва ракет «Фау», — розповідає Василь Павлович журналістам. — Робота по коліно у воді. Ноги опухли. Відбулися рани. Два тижні відлежав в ревірі, різобітні для непрацездатних, де практично нас не лікували, але дозволяли не працювати. Потім нова робота — добувати сорючк сланці. Ми дробили їх, подавали терміново розкладанню і так добували пальне для танків і літаків.

Одного разу хлопчеськ зепитомнів і його з Нацвайлера відправили працювати на кухню у філію — концтабір Шомберг. Ледь одужав — знову повернули на фабрику з виробництва пального.

Перші шість місяців концтабором Шомберг командував Йозеф Сюз на прізвисько Зак-Зак — через його різку уривчасту манеру говорити. В'язнів Зак-Зак називав «чумними шикмаками на здоров'я плеч німецького народу». Ї ставився до них відлюдно. Від голоду, холоду, хвороб і торор ув'язнені поклали понад 300 уривчанок, тонку кількість з'ясувати сьогодні неможливо. Решта таборів «Густеля» були антропи не кращими. Пізніше націонал-соціалісти визнали проєкт «Операция «Густеля» неефективним і нерентабельним. Загублені життя ув'язнених втратами не вважалися.

з табору Шомберг у жовтні 1944 року виснаженого, хворого Василя Володюка відправили в Дахау.

Це був найстаріший концтабір нацистської Німеччини, який розпочав безперервну роботу з 1933 року, і де з 200 000 в'язнів загинули 41,5 тисячі осіб. Кажуть, на виборках 1933 року майже все населення Дахау, містечка неподалік від Мюнхена, проголосувало проти Гітлера. Фюрер затамував злість і, прийшовши до влади, віддав наказ побудувати поруч із містом табір смерті так, щоб жителі постійно відчували запах спалених тіл і бачили дим крематорію.

— У Дахау люди не втримували тортуру. — згадував Василь Павлович. — Кидалися на дріт під струмом, вихалися в бараках. Це вважалося не так страшно, як медичні експерименти. Наприклад, людину занурювали у крижаний ванну, не даючи їй виплисти, і практично потопельника в останню мить висмикували з води й клали поміж двох ув'язнених жінок, які, за задумом «експериментаторів», мали своїми тілами відвертати тортур. Оживе чи ні?

«У Дахау в барак, розрахованому на 500 місць, жили 2000 осіб»

— У Дахау мене визнали непридатним до роботи, — згадував український бранець. — Відправили в карборний блок окупованої своєї країни в крематорій. Але покладся епідемія тифу. Через рухалася повільно: треба було спочатку спалити померлих від тифу. Так отпонули до кінця квітня 1945 року. Смертикам послаблення не було: підбом о п'яній ранку, шуквання, переключ. У бараку, розрахованому на 500 місць, мешкали 2000 осіб.

Наприкінці війни гітлерівці, намагаючись приховати сліди своїх злочинів, за три дні до визволення табору військами союзників, 26 квітня 1945 року, погнали в'язнів Дахау на «Марш смерті», переміщаючи їх до таборів усередині Німеччини. 7000 людей, на останньому подиху, рухалися на південь, до озера Тегернзее. Проїйти треба було 80 кілометрів.

— Нас вели до охорону з собаками, — розповідає Василь Павлович журналістам. - Сим тисячі скелетів, обіжнених шкірою. Ми не іпи, піли з калюж. Під час «Маршу смерті» охоронці багатьох убили. Багато хто впав і вже не зміг піднятися. Я теж упав. Схорончеськ охоронці «вуршитесь» («Встатили»). Він було вже опустив приклад мени на голову, але в цей момент із жарким флюмом вибухли німецькі динамати. Зупинилися як усталі та спали на нас дивитися. Це мене врятувало: він не став убивати при дітях. Вилаявся й пішов далі, а я втратив свідомість... Не знаю, скільки так пролежав. А 1 травня мене підібрали американські солдати.

Я між померти багато разів: і в Neue Bremm, і в Нацвайлер-Штрутгофі, і в таборах Кохем-Буттміт, Шомберг або Дахау... Але живих. Коли у мене після прибуття до Радянського Союзу люди в орванак почали запитувати: «Як же так вижило?», я відповів: «Сам не знаю». Але лікувався ще довго: хворе серце, ноги, кричав ночами...

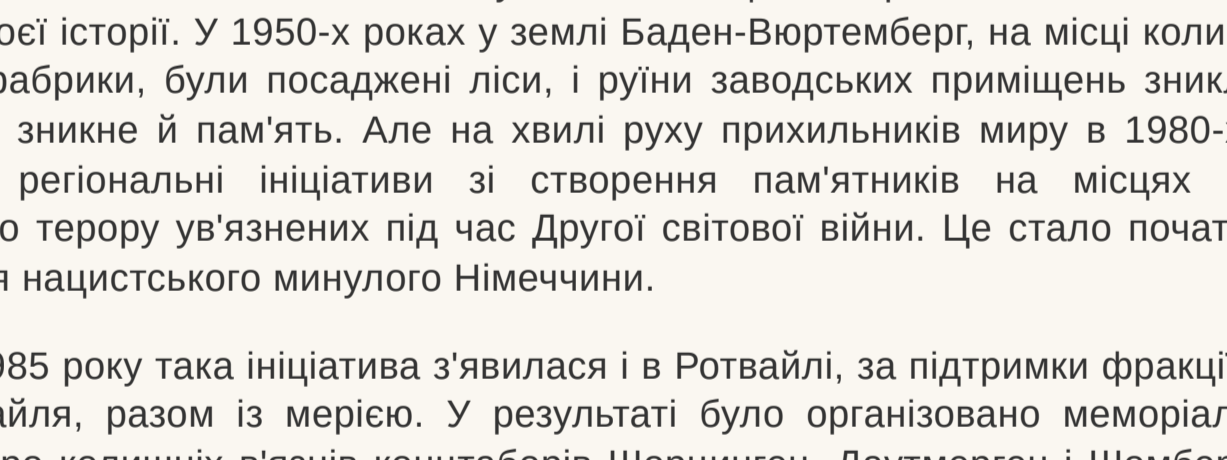
Після війни Василь Павлович працював в Україні, за підтримки фірми муніципальної ради Ротвайль, разом із мером. У результаті було організовано меморіальний комплекс у пам'ять про колишніх в'язнів концтаборів Шорціген, Даутмерген і Шомберг. У квітні 1989 року меморіал відкрили. А 2005 року на пам'ятні австрії, куди було запрошено українських в'язнів з Польщі, колишньої Югославії, Швейцарії, Австрії, Люксембургу, України, Угорщини, Німеччини, приїхав і Василь Павлович Володюк, тепер уже відомий учений-винахідник, якому пощастило вижити після шести німецьких таборів.

Шість концтаборів не зламали колишнього в'язня Володимира Володюка

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, завідилом будівництва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на своєму сайті називає Василя Володюка видатним ученим, «легендою української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

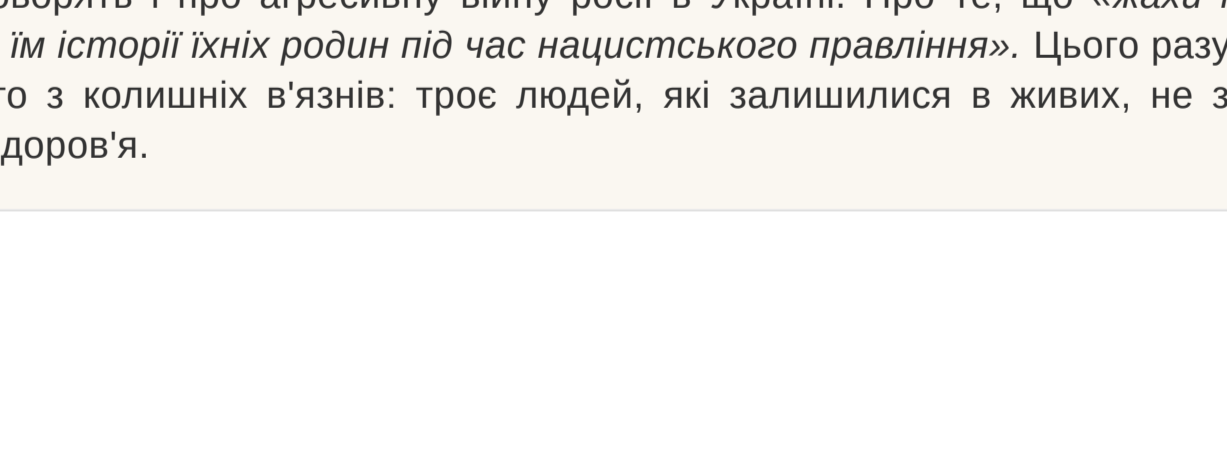
Колішньому в'язню зараз 99 років

Читайте також: «У кого починилися галюцинації, ті незабаром помрихли»: в Києві відкрилася виставка про те, як окупанти майже місяць тримали у підвалі ціле село

Німецькі військовополонени та члени нацистської партії розкривали могили закатованих в'язнів і укладали останки в труни

Тривалий час тема покаяння замовчувалася: німці не горіли бажанням вирощити ганебні сторини своєї історії. У 1950-х роках у землі Баден-Вюртемберг, на місці колишніх сланцевих кар'єрів і фабрики, були посаджені ліси, і руїни заводських приміщень зникли з поля зору. Здавалось, зникне й пам'ять. Але на хвилі руху прихильників миру в 1980-х роках почали з'являтися регіональні ініціативи зі створення пам'ятників на місцях масових страч і окрестного торору ув'язнених під час Другої світової війни. Це стало початком критичного осмислення нацистського минулого Німеччини.

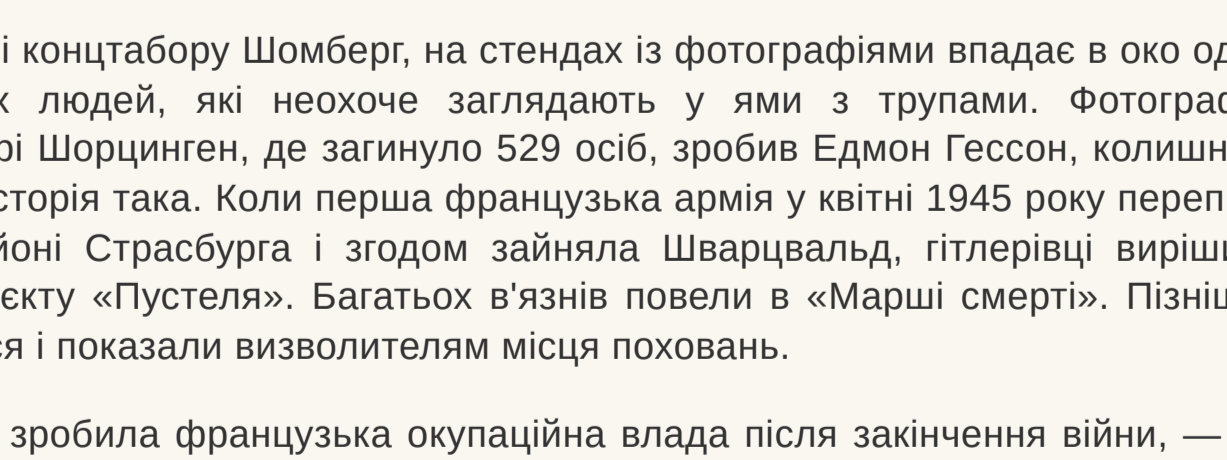
5 травня 1985 року така ініціатива з'явилася і в Ротвайлі, за підтримки фракції муніципальної ради Ротвайль, разом із мером. У результаті було організовано меморіальний комплекс у пам'ять про колишніх в'язнів концтаборів Шорціген, Даутмерген і Шомберг. У квітні 1989 року меморіал відкрили. А 2005 року на пам'ятні австрії, куди було запрошено українських в'язнів з Польщі, колишньої Югославії, Швейцарії, Австрії, Люксембургу, України, Угорщини, Німеччини, приїхав і Василь Павлович Володюк, тепер уже відомий учений-винахідник, якому пощастило вижити після шести німецьких таборів.

На дні кар'єру, де видобували сланчеськ, - скульптура знесленого в'язня авторства Зінфрда Гаска. Тут щорічно на дні пам'яті збираються в'язні та їхні рідні

...Ми йдемо Меморіальною стежкою Еккервальда через ділянку, на якій у 1944/45 роках розташовувалися сланцевий кар'єр та Еккервальд. Бетонні блоки, водохвищівка, цегляні стіни, фундаменти, стійки та шахти... Сумний життєвий шлях бранців можна простежити далі на місці колишнього концтабору та цвинтаря Шомберг, а помолитися за душі невинно вбитих — у каплиці цвинтаря Шорціген.

Ось уже багато років щороку в Ротвайлі Меморіальна ініціатива «Еккервальд» проводить тижнів пам'яті жертв нацизму. Виступають лектори і шолопти, приїжджають рідні в'язнів, які вижили. Проходять екскурсії та зустрічі у школах. Прітиско преса. Цього разу промови виступили і про агресивну війну росії в Україні. Про те, що «жакхи нишньої війни надають їй історія і про агресивну війну росії в Україні». Цього разу на зустріч вже немає нікого з колишніх в'язнів: троє людей, які залишилися в живих, не змогли прийти за станом здоров'я.

Рідні в'язнів їдуть меморіальною тропкою «Еккервальд»

— Але важливо зберігати пам'ять про страждання жертв націонал-соціалістів, навіть якщо свідків більше немає, — каже голова ініціативної групи «Меморіал Еккервальд» Бригітта Маркварт-Шад.

На цвинтарі концтабору Шомберг, на стендах із фотографіями впадає в око одне фото. Черга з похорончеськ людей, які неохоче заглядають у Едмон Труссам, фотографію 1945 року в концтаборі Шорціген, де загинуло 529 осіб, зробив німецький солдатський в'язень Райні в районі Страсбурга і згодом зайняв Шадвальд, Гітлерівський в'язень лікадудати табору проєкту «Густеля». Багатьох в'язнів повели і до кінця смерті. Пізніше випілили повернулися і показали визволенцям місця поховань.

Перше, що зробила трансуцья окупційна влада після закінчення війни, — вирішила гідно поховати убитих бранців. Для цього жителі навколишніх населених пунктів окували принесити зрубана хлібця, щоб після ексгумації загорнути останки й поховати в простих трунах в окремих могилах. На місцях ексгумації привезли німецьких військовополонених і членів націонал-соціалістичної партії, поселивши їх у колишньому концентраційному таборі. Вони повинні були під наглядом діставати тіла з ям, укладати в труни та переносити до нових місць поховань.

На ексгумації настійно рекомендували прийняти бургомістрам, чиновникам, пасторам, учителям і місцевому релігійству з Шорцігена, щоб «отримали уявлення про жахливі злочини». За свідчення очевидців, черга була довгою. У гробовий туні, запрошені йшли ввечерю по зв розкрити поховання жертв таборів операції «Густеля». Неможливо прочитати майже нікого з колишніх в'язнів: троє людей, які залишилися в живих, не змогли прийти за станом здоров'я.

— Я жую, щоб у вашій країні після війни було б точно так само. Щоб на місці злочину були присутні беззастережні злочинці, щоб вони дивилися в очі своїм убитим жертвам, а байдужі бачили ціну своїй байдужості...

1 липня 1945 року капітан Андре Бессі, французький військовий губернатор Ротвайля, опублікував доповідь під назвою: «Témoin d'une ruine la rosétinée - SIME SS — rasosé d'un sexh qui opt vu»: «Свідство для нащадків — злочини СС — розказані тими, хто це бачив».

У нас у давчак зараз уся країна.

Авторка дякує керівництву та членам ради директорів Меморіальної ініціативи Еккервальда Brigitta Marquart-Schad, Wilk Koch, Luise Danne і Helga Walisch за допомогу в підготовці матеріалу. У статті були використані матеріали сайту eckerwald.de.

Раніше «ФАКТИ» розповідали про те, що встановили перетворювачі окупованих територій на концтабір, для чого вони мають намір створити в чотирьох областях України дістації в'язниць.

На фото у заголовку: Двоєра черга німецьких бургомістрів, пасторів, учителів, чиновників і місцевих знаті до трун з останками замордованих в'язнів концтабору

Читайте нас у Facebook

ПОПУЛЯРНЕ

- 1 Батько лавино Грушевському спільно грошей, що той побудував захистниковий будинок і укладив: вийшла книга про українську інтелекцію початку XX століття
- 2 Вбачив мав з собою два зображення Петлюри, але спитав: «Ви Петлюра?» — і після створення мікроеді ловав стрілець: 100 років тому загинув лідер УНР
- 3 «Тактика просоювання малими групами вже не дає воюю так результатів, на які він сподівався»: командир полку безплатних систем «Лавра»
- 4 «Артист в Україні — ніхто»: популярний співак та телеведучий ХАС про зміни під час великої війни
- 5 «Ми захопили на позиції, вже значення в нуль»: зріка «ні — космос» Володимир Кравчук про роки на фронті

Погода 08.06.26, Київ

18°

Погода на 10 днів від synoptik.ua

БІЛЬШЕ У РОЗДІЛІ

- Вбачив мав з собою два зображення Петлюри, але спитав: «Ви Петлюра?» — і після створення мікроеді ловав стрілець: 100 років тому загинув лідер УНР
- Священник сховав реліквію в ящику з вугіллям, але ексplorация знала, де її шукати: в Києві презентували фассиміле Турецького Євангелія XI століття
- Мазепа зустрічався з королем Швеції у селі, де ставалося диво: у Києві відкрилася виставка, ексplorация мав мас до цього призначеність
- Поки одні дискусювали, як назвати український парламент, письменник і адвокат за рубль опублікували опозиціонер про створення Центральної Ради
- Загинули в червоному біо 224 воїни: в Києві показали реліквію, яка диком зберігалася після загибки Батви